

De Koekoek, je hoort hem wel maar ziet hem niet

Ieder van ons zal onderstaand kinderversje wel kennen: 'In mei leggen alle vogels een ei, behalve de koekoek en de griet (grutto), die leggen in de meimaand niet'. Generaties kleuters zijn met dit versje opgegroeid. Dat alle vogels in mei eieren leggen is overigens zeker niet waar. Doorgaans beginnen vogels vroeger. Trouwens, een kwartelkoning legt pas in juni een eerste ei. Koekoeken leggen, zoals u ongetwijfeld zult weten, hun eieren in de nesten van een zogeheten waardvogel, zoals een kleine karekiet, heggenmus, graspieper, witte of gele kwikstaart. In totaal kan het koekoekvrouwtje wel in zo'n 25 nesten bezoeken en daar ongezien een ei in leggen. Ze specialiseert zich op een bepaalde vogelsoort of -familie. De eieren lijken sterk op die van de waardvogel, zoals de eerder genoemde kleine vogelsoorten.

De merkwaardigste vogel vind ik daarom toch wel de Koekoek. Zodra de kleine koekoek uit het ei komt, werkt hij de andere eieren of de kleine pas geboren vogeltjes het nest uit.

De adoptieouders gaan vervolgens braaf het koekoeksjong voeren. Dat 'vreemde' jong heeft een heel grote, rode bek, die als signaal niet te negeren valt voor de adoptievogels. Het

Een koekoek in een boom. Foto: Truus Haars.

lijkt erop of er heel veel bekjes te vulen zijn. Dus die ouders komen braaf met voer aanzetten. Later wordt het toch een echte koekoek en geen karekiet. Blijkbaar vaart deze vogel volledig op zijn natuurlijk ingebouwde instinct. Voor ons mensen is dit gedrag op zijn minst merkwaardig.

Uit recente studies blijkt dat de koekoek een eigen ethisch kompas moeten hebben. Broertjes of zusjes groeien op zonder ooit een andere oudere koekoek gezien te hebben. Het wordt later toch weer een typische 'parasitaire' broedvogel. Blijkbaar kent zijn gedrag een heel sterke genetische inslag. Dat maakt deze vogel een heel interessant studieobject voor onderzoekers. Ik denk even aan bioloog en trekvoegeleexpert Raymond Klaassen.

De koekoek trekt in de winter naar het zuiden (zie plaatje) en doet volledig instinctmatig. Door zenderonderzoek van Raymond Klaassen in 2012 in Zweden weten we sinds kort dat koekoeken een heel ingewikkelde route vliegen en in Congo of Angola overwinteren, in halfopen bos. Via een aantal tussenstops trekken ze daarheen. Sommige vogels vliegen via Spanje over de Straat van Gibraltar. Andere nemen de route over Italië. En ze vliegen allemaal precies diezelfde ingewikkelde route, zonder afwijkingen of variaties. Het zit blijkbaar ijzersterk verankerd in de genen.

De koekoek roept zijn eigen naam, wat ongeveer klinkt als een hol aanhoudend 'goe-koeh', waarbij het begin met iets meer nadruk en op iets hogere toon zit. De roep wordt

enkel door het mannetje geuit en is een echte territoriumroep, die van april tot in juli wordt geroepen vanaf een hoge zitplaats. Je zult na oktober geen mannetjes- of vrouwtjeskoekoek meer horen.

Je zou zeggen: zelig toch dat een koekoeksjong opgroeit zonder z'n eigen ouders en zonder broertjes of zusjes. De ouders van de koekoek kennen geen nazorg en gaan rustig na de zomer naar het verre Congo. Volwassen koekoeken trekken weg na de ei leg in juni/juli. De jonge nazaten vliegen veel later, in september en oktober naar Afrika. Als je nu in oktober een koekoek ziet, is het zeker een jong exemplaar.

De koekoek heeft het net als vele andere vogels moeilijk. In heel West-Europa zijn we in enkele tientallen jaren misschien wel de helft van de koekoeken kwijtgeraakt. De oorzaken zijn nog onduidelijk. Daarom werd 2017 door Vogelbescherming en Sovon Vogelonderzoek terecht uitgeroepen tot het Jaar van de Koekoek. Zo hopen vogelaars meer aandacht te krijgen voor het behoud van een gezonde vogelstand in het algemeen en voor de koekoek in het bijzonder.